

Det talte ord gælder

Samrådsspørgsmål I: Vil ministeren på baggrund af den seneste debat om Åndssvageforsorgen i efterkrigstiden og frem til 1980 tage initiativ til at afdække området med en officiel undersøgelse?

Samrådsspørgsmål J: Vil ministeren redegøre for hvorledes en officiel undersøgelse af Åndssvageforsorgen vil kunne tilrettelægges, herunder redegøre for erfaringer med tilsvarende undersøgelser i lande, vi normalt sammenligner os med?

Svar:

Jeg synes, at dette er samråd er en god anledning til at få en bred drøftelse af en tid, som umiddelbart synes flere hundrede år gammel – men som i realiteten er en del af vores samtidshistorie.

Debatten og artikelserien i Kristeligt Dagblad om hverdagen for de mange udviklingshæmmede, der var under forsorg, har gjort et stort indtryk på mig. Derudover havde vi jo i sommer debatten om den sterilisationslovgivning, som først blev afskaffet i 1967. En lovgivning, som Socialudvalget da også stillede flere spørgsmål til.

Det er trist at tænke på, at så mange mennesker ikke blev betragtet som ligeværdige med andre - og ikke fik de tilbud fra samfundet, som de havde brug for og ikke mindst behov for.

Vi har endnu mennesker, der kan give øjenvidneberetninger og har mærket på krop og sjæl, hvordan det var at bo eller arbejde under forsorgen. Det skal vi benytte os af.

Det er også trist at tænke på, at mange nulevende tidligere ansatte i forsorgen skal leve med triste billeder på nethinden af deres arbejdsliv med udviklingshæmmede for en generation eller to siden og med moderne viden om, at indsatsen kunne have været langt bedre.

Men vi skal ikke glemme, at fortiden ses med nutidens briller. Der er desværre ingen tvivl om, at indsatsen i forsorgen overordnet afspejlede den politik, man den gang ønskede for området.

I dag kan vi hurtigt blive enige om, at indsatsen over for udviklingshæmmede i fortiden er en del af vores dystre socialhistorie. Det behøver vi ikke en undersøgelse af Åndssvageforsorgen i efterkrigstiden til at kunne konstatere.

Det er også nemt i dag at sige, at indsatsen burde have været grebet anderledes an. Men hjælper det dem, det gik ud over? Det mener jeg ikke.

Når Socialdemokraterne (Mette Frederiksen) i Kristeligt Dagblad den 10. september 2010 er citeret for at sige, at det vil være naturligt at diskutere en erstatningsordning, når vi har fået et ordentlig vidensgrundlag, er jeg helt uenig.

Det er ikke erstatningsordninger, der er behov for. Og man kan også med rette spørge sig selv, om det giver mening at bruge et vidensgrundlag fra i dag til at vurdere et system fra fortiden. Det synes jeg ikke. Men det er uhyre vigtigt, at fortiden ikke går i nutidens glemmekasse.

Vi har i dag allerede meget viden og materiale om forholdene under åndssvageforsorgen. Flere aktører sørger for - og har gennem tiden sørget for - at vigtig viden bevares:

- Flere handicaphistorikere har lavet et nyttigt arbejde.

F.eks. har dr. pæd. Birgit Kirkebæk sørget for, at megen viden om forholdene under åndssvageforsorgen ikke går tabt, tilsvarende har professor Lene Koch gjort om sterilisationslovgivningen.

- SFI lavede i 2006 et større litteraturstudium om særforsorgens udlægning, der også giver et tilbageblik på tiden forud for særforsorgens udlægning.

- Der er flere steder i landet museer og samlinger, hvor vi kan få et visuelt indtryk af de forhold, udviklingshæmmede levede under. Måske var det en ide, at vi sammen tog ud og så nogle af disse steder. Det er bl.a. forsorgshistorisk museum i Svendborg og en udstilling på det gamle Andersvænge i Slagelse.

Derudover har ”Historisk Selskab for Handicap og Samfund” skrevet til mig i slutningen af september, hvor de opfordrer til, at der ydes støtte til oprettelsen af et nationalt dokumentations- og museumscenter om de udviklingshæmmedes historie frem til i dag.

Samrådet i dag giver en god anledning til, at vi kan få en drøftelse i Socialudvalget om, hvilke opgaver vi kan løse i forhold til fortidens socialpolitik og om, hvordan vi bedst løser disse opgaver?

I den forbindelse er det vigtigt at huske på, at der er flere grupper end udviklingshæmmede, der sidder tilbage med ubehagelige erindringer om den indsats, samfundet ydede dem for år tilbage. Jeg tænker blandt andet på sindslidende, de grønlandske børn, der blev tvangssendt til Danmark, og drengene på institutionen Godhavn. Der er også lignende historier andre steder fra.

Jeg forstår derfor godt baggrunden for ønsket om en undersøgelse af Åndssvageforsorgen, men jeg mener, at vi i denne socialhistoriske sammenhæng bør fokusere bredt på flere grupper og ikke kun socialhistorisk smalt på en enkelt gruppe, når vi ved, at flere grupper har haft lignende oplevelser.

Jeg synes ærlig talt, at vi skylder skiftende tiders udsatte grupper, at deres historie bliver bevaret, dokumenteret og formidlet. Ikke kun i form af undersøgelser, som sættes på hylden, men som en mere synlig og bredt formidlet del af vores historie. Det har langt større nytteværdi for nulevende og kommende generationer end en rapport, som kun forholder sig til en delmængde af den socialpolitik, som vi ønsker også fremtidige generationer får viden om.

Det synes jeg, at vi skylder dem, som er en del af historien.

Jeg vil derfor gerne invitere til et bredt socialhistorisk samarbejde med det formål at sikre, at viden og erfaringer fra det sociale område bevares, dokumenteres og formidles.

Hvis I lige som jeg kan se værdien af et sådant projekt, kan vi i dag tage hul på drøftelserne af, hvad et sådan projekt kunne indeholde. Jeg vil så overlade det til mine embedsmænd at udarbejde en nærmere skitse for projektet,

og så vil jeg vende tilbage til jer med henblik på videre drøftelser.

Jeg har ikke noget færdigt projekt med i dag. Jeg synes, at det er vigtigt, at vi sammen tager en drøftelse af rammerne. Men jeg forestiller mig, at projektet kunne omfatte tre dele.

I første del opsamles eksisterende viden.

I forbindelse med opsamlingen af viden mener jeg også, at vi skal sørge for, at øjenvidneberetninger fra nulevende personer, der levede eller arbejdede under forsorgen, opsamles. Det, synes jeg, er et vigtigt aspekt.

Det er også vigtigt, at vi får dannet et overblik over, hvad der allerede findes af samlinger rundt omkring i landet.

Når vi har skabt et overblik, kan det vurderes, om der er behov for yderligere viden på hele eller dele af området, og hvilke tiltag der i den forbindelse er behov for.

I anden del igangsættes en formidlingsindsats over for børn og unge.

Formidlingsindsatsen omfatter indsatsen over for svage og udsatte grupper op til ca. det tidspunkt, hvor særfor sorgen

blev udlagt til kommuner og amter. Formidlingsindsatsen kunne eksempelvis være i form af undervisningsmateriale, sådan at børn og unge kan tilegne sig viden om, hvordan handicappede og sindslidende m.fl. blev behandlet af samfundet tidligere.

Jeg mener, at det kan medvirke til en bedre forståelse af disse grupper og af den udvikling, vores samfund har gennemgået over det seneste hundrede år. Og som en sidegevinst kan vi ved at satse på børn og unge være med til at sikre, at opbakningen i samfundet til at yde hjælp til svage grupper fastholdes.

Endelig kunne den tredje og sidste del af projektet indeholde etableringen af en virtuel overbygning, der samler, dokumenterer og formidler socialhistorien bredt. Den virtuelle overbygning kan f.eks. tilknyttes eksisterende museer og samlinger på området og gøre viden om området tilgængelig for os alle. Tredje fase vil dog afhænge af, hvad der afklares under den første vidensindsamling.

Inden vi lægger os fast på en model, er det vigtigt, at vi også tager en drøftelse med de relevante organisationer på området.

Hvis der er opbakning i Socialudvalget til projektet, vil jeg

få udarbejdet et forslag til et projekt, og så må vi se, om vi ikke i fællesskab kan finde en plan for finansiering.

Afslutningsvis kan jeg i forbindelse med spørgsmål J oplyse, at jeg via Udenrigsministeriet og ambassaderne har rettet henvendelse til Tyskland, Holland, Storbritannien, Sverige og Norge med henblik på at tilvejebringe de ønskede oplysninger.

Indtil videre har vi kun fået en tilbagemelding fra Norge – det modtog vi i går. Det oplyses fra den danske ambassade i Oslo, at Norge ikke har foretaget en lignende undersøgelse. Udvalget vil selvfølgelig få tilbagemeldingerne tilsendt.

Tak for ordet.